

Efterlyst – en utställning om kyrkostölder i Västernorrland.

Flera gånger om året brukar det publiceras nedslående rapporter om hur det kyrkliga kulturarvet minskas genom stölder och bränder. De senaste åren har det förekommit stölder särskilt i Norrland, och det har verkat som om det var en liga som opererade. Ändå verkar stölderna inte vara särskilt professionellt genomförda, utan det förekommer att det är enstaka mindre figurer, ofta av låg kvalitet, som slits från sina sammanhang. Andra föremål kan vara unika, som den romanska madonnabilden från Holms kyrka, eller av en karaktär som inte är utpräglad kyrklig, som ljuskronor och lampetter.

Att olika typer av belysningsredskap kan vara lätta att få avsättning för på konstmarknaden både internationellt och nationellt förstår man, medan en unik madonnabild av hög kvalitet borde väcka en sådan uppmärksamhet att den skulle vara svår att avyttra utan att man så småningom fick kunskap om den.

I pressen har förekommit uppgifter om att en militant grupp skulle ha tagit föremålen som »gisslan», och att föremålen skulle brännas om gruppen inte fick gehör för vissa krav. Jag tycker personligen att det inte vore orimligt att en grupp personer med sina rötter utanför Sverige skulle kunna anse att det vore verkningfullt att på detta sätt hota att förstöra svenskt kulturarv. På andra håll är kulturarvet en hjärtesak mer än i Sverige. Man kan jämföra med hur man i motsättningarna på Balkan riktat sig just mot respektive gruppers kulturarv. Men det verkar inte som om uppgifterna om den militanta gruppen har verifierats.

Länsmuseet Västernorrland har reagerat starkt på situationen. Museichefen, landsantikvarien Bengt Edgren, har erbjudit länets kyrkor att deponera föremål i museet i avvaktan på att man kan få större säkerhet i kyrkorna, och man har gått ut med information om hur man fysiskt kan säkra föremål för att göra dem mer svårstulna.

Under sommaren 2002 har man också riktat allmänhetens uppmärksamhet mot stölder i kyrkorna genom en mindre utställning på

museet, i vilken man visat färgbilder i naturlig storlek av 13 utvalda föremål som stulits ur länets kyrkor. Det viktigaste med utställningen är kanske att man har gjort en liten men innehållsrik katalog, som delats ut gratis. Bidrag från stiftet och länsstyrelsen har möjliggjort detta.

I katalogen ger Bengt Edgren inledningsvis en introduktion till materialet, de norrländska kyrkoinventarierna och deras forskningshistoria. Lennart Karlsson, eminent kännare av Sveriges medeltidsskulptur, och säkert den ende som personligen besökt bokstavligen varenda svensk kyrka med medeltida skulptur, järnsmede eller en medeltida dopfont, bidrar – förutom med sina foton – med ett avsnitt om norrländsk medeltida träskulptur. Avslutningsvis beskriver så Lennart Karlsson och Hjördis Ek, byggnadsantikvarie och ansvarig för kyrkoantikvariska frågor vid länsmuseet, föremål som stulits från länets kyrkor 1994–2001, en verkligt nedslående läsning.

Det som stulits utgörs till största delen av träskulpturer, från 1200-talet till 1700-talet, men också av ett flertal ljuskronor, lampetter och ljusstakar, däribland unika medeltida ljusstakar från 1300-talet. Till de stulna föremålen hör också ett av de få bevarade medeltida relikskrinen, från Ullångers kyrka i Ångermanland, som hemsöktes två gånger under perioden. En stöld genomfördes också t.o.m. i Murborgskyrkan, kyrkan i länsmuseets friluftsmuseum, där man i september 2000 stal tre figurer från ett indeponerat altarskåp från Edsele.

Genom utställningen och katalogen sätts nu problemet i fokus för både kyrkans folk och allmänheten. Man får hoppas att det för kyrkorna blir ett incitament att se över dokumentationen av kyrkorna. Av bildmaterialet i katalogen framgår det som är ett faktum: det finns inte en modern dokumentation i färg av det viktiga kyrkliga kulturarvet. Lennart Karlsson har visserligen gjort en genomfotografering av snart sagt alla medeltidsskulpturer och medeltida dopfontar i Sverige, men det var just dessa

Altarskåpet från Edsele kyrka i Ångermanland, från 1500-talets början, som i september år 2000 berövades sina figurer i corpus: Lamentius, Jungfru Maria och ett kvinnligt helgon.

föremålsgrupper (samt kalkmålningarna) som han fotograferade för att skapa en bild databas över dem (som beräknas vara tillgänglig på Statens historiska museums hemsida www.historiska.se kring årsskiftet), med både topografiska och ikonografiska ingångar. Lennart Karlssons tanke var därför inte att dokumentera, hans utgångspunkter var snarast konstnärliga. Och dokumentationen av andra föremålsgrupper är synnerligen ojämn. Därför är det viktigt för kyrkan att förbättra såväl säkerhet som dokumentation: de stulna föremålen kommer sällan tillbaka.

I tidningen Metro 2 september påmindes man igen om kyrkstölderna. I en liten artikel ges de

senaste statistiska uppgifterna: under de senaste tre åren har antalet inbrott i kyrkorna ökat med 200 procent. Enligt den statistik som Församlingsförbundets inom Svenska kyrkan för, anmäldes 1999 81 inbrott, 2000 130 och år 2001 241 inbrott. Av statistiken går inte att utläsa hur många av inbrotten som är fullföljda eller hur mycket som stulits, men tendensen att man nu mer än tidigare stjälar andra föremål än lättsålda ljusredskap. I artikeln trycker man också på behovet av dokumentation och ett centralt register. Artikeln visar hur angelägen Läns museet Västernorrlands lilla skrift är.

Göran Tegnér